

Filosofumenon

Termín „filosofumenon“ pochází asi od Seneky (tj. nepochází z období klasické řečtiny, ale až z doby již římského helénismu), avšak užívá se ho jen řídce, a většinou bez přesného vymezení (jen o něco lépe je na tom analogický termín „theologumenon“, sice v teologické literatuře častější, ale rovněž málokdy přesněji vymezený, aspoň já o tom nevím, že by jej někdo přesněji vymezil). Nemyslím, že by bylo dobře to – byť jen pod čarou – obšírněji vysvětlovat. Sám chápu význam tohoto termínu asi tak, že jde o něco ještě předpojmově, tj. ještě nezpředmětněně myšleného (cogitatio cogitatum, ale nikoli jako intencionální objekt, ten může být ustaven až pojmově), co lze až dodatečně filosoficky (tj. m.j. také pojmově, ale do budoucnosti perspektivně i nepředmětně) uchopovat a co takto uchopováno dalšímu filosofickému myšlení na něco ještě neuchopeného ukazuje či spíše je k něčemu dalšímu vede, aniž by to už samo myšlenkově uchopovalo (není to ani výkon, ani produkt myšlení), ale aby se spíše oním „uchopovaným“ nechalo vést, a to dál k ještě neuchopenému. Pokud dobře chápeme původní význam slova „metaferein“, dalo by se říci, že lze filosofúmenon charakterizovat jako ještě neustavenou, ale již-jíž se aktuálně ustavující (a to s naší aktivní pomocí se ustavující) někam „dál vedoucí“ „myšlenku“, jakousi „regulativní ideu“ v malém (příčemž její regulativnost má – principiálně na rozdíl od Kanta – nepředmětný charakter; a právě to by už vedlo, jak vidět, příliš daleko, k problematice „nepředmětnosti“). „Filosofúmenon“ tedy nemůžeme „objektivovat“, nemůžeme na ně ukázat jako na něco daného, již jsoucího, ale můžeme mu porozumět tak, že je pro sebe jakoby ustavíme, eventuelně znovu ustavíme, pokud se chceme dostat k pochopení toho, jak je už někdo před námi ustavil, jak mu on porozuměl. Jakési předporozumění můžeme najít třeba už u stoiků, ale bylo nutně provázeno „zpředměťňováním“ (stoikové mluvili o tzv. „LOGOS SPERMATIKOS“; tento příměr není vlastně sám vadný, vadné je pouze to, že ono SPERMA je v daném kontextu už chápáno předmětně, tak jako je třeba Ježíšovo přirovnání k „zrnu“ brzo s jakousi samozřejmostí rovněž zpředměťňováno, tj. chápáno jako něco, co máme celé „před sebou“, zatímco zrno má před sebou velký úkol, který může být splněn jen tak, že zrno přestane být tím, čím právě nyní (a „před námi“) „jest“.

(Písek, 090724-1.)

(Pozn.: pro odpověď Janu Hronovi.)